

HÂBİL ÂDEM'İN SERBEST FİKİR'İ VE ZİYA GÖKALP ELEŞTİRİSİ

YAŞAR AKYOL - MUSTAFA ŞAHİN

02 MART 1996

Birimizin sivil yaşamdan bir kereye mahsus sekiz aylık zorunlu kopma, diğerimizin ise yoğun tez hazırlama sürecinde, Hâbil Âdem'e ilişkin yazımızın¹ gereken ilgiyi görüp, değerli iletişim almış olması bizim için gerçekten mutluluk verici bir olay.² Bu yüzden konuya katkıda bulunan Sayın Mustafa Şahin, Ali Birinci ve Cüneyd Okay dostlara teşekkür ederiz.

İletişimlerde yer alan değerlendirme ve yargıların tümü için şu kadarını belirtmek gerekir ki; olanaksızlıklar içinde araştırmamızı sürdürürken, yetersiz bilgi ve belgeden dolayı aynı zamanda kullanacağımız dil ve metot üzerinde de düşünmekten kendimizi alamamıştık. Sonuçta geniş çaplı alıntılar, bilgi ve belge eksikliğinden kaynaklanan açık kapılar ve biraz da kıskırtıcı bir dil çalışmamızın havasına hâkim olmaktan geri kalmadı. Biz de "şimdilik" kaydıyla bu düzene dokunmamaya çalışmıştık. Hem böyle bir durum bizce geçmişin bilinmeyen bir bölümünün "imece" usulüyle aydınlatılmasına yataklık edecekti. Nitekim anılan iletişimlerdeki destek bilgiler, kısmen de olsa bunun böyle olduğuna bir işaret. Ancak bütün bunlara rağmen konu yine de yeterince aydınlatılmış olmaktan uzak. Bu yüzden, çalışmalarımız

yoğun bir tempoda olmasa da, elbette devam edecek. Zaman içinde biriktirme ve araştırmalarımız yeterli olgunluğa eriştikçe, bunları ilgili yerlere ulaştırarak yayınlayacağız.

Bu kere, yine Hâbil Âdem'in ünlü düşünür ve sosyologlarımızdan Ziya Gökalp'e yönelik, zamanında kaleme aldığı ve fakat hemen hemen hiç bilinmeyen ya da çok az bilinen bir çalışmasının çevrimyazısını* sunuyoruz. Ancak söz konusu çevrimyazıya geçmeden önce bir iki noktaya değinmek gerekiyor. Bunlardan birincisi yazının çıktığı dergi. İkincisi, neden böyle bir çevrimyazıya gerek duyulduğu.

Konuya ilişkin olarak bundan bir önceki çalışmamızda da değindiğimiz üzere, aşağıda vereceğimiz çevrimyazı, Hâbil Âdem'in kendisinin çıkardığı bir dergide, Serbest Fikir'de yayımlanıyor.³

Bir kayda göre Serbest Fikir, Süleyman Sudî tarafından yayımlanmak amacıyla "imtiyaz hakkı" alınmış bir dergidir.⁴ Bir başka kayda göre ise, "Aşair Müdüri Zekeriyâ [Sertel] Bey tarafından neşr" olunacaktır.⁵ Ancak sonuçta nasıl olduysa Hâbil Âdem devreye girer ve dergiyi kendi adına yayımlamaya başlar.

Müdürlüğünü bizzat Hâbil Âdem'in, sorumlu müdürlüğünü

de Süleyman Tefvik [Özörloğlu]'nun yaptığı derginin ilk sayısı 15 Eylül 1918 Perşembe günü okuyucuya ulaşır.

Logosunun altında "edebi, içtimai, iktisadi mecmua" ibaresi bulunan dergide Hâbil Âdem, Ömer Seyfettin, Yusuf Ziya [Ortaç], Salih Zeki [Aktay], Ali Canip [Yöntem], Selami İzzet [Sedes], Halit Fahri [Ozansoy] gibi imzalara rastlanır. İmzasız yazıların da bir hayli yakın olduğu derginin basım yeri İstanbul'da Necm-i İstikbal Matbaası, idarehanesi de Cağaloğlu'nda Matbaa-ı Orhaniye'dir. Tamamının üç sayı kadar çıkabildiğini sandığımız Serbest Fikir'in bir zorunluluk yüzünden yayımına son verildiğini, neden gerisinin gelmediğini ise, yine bir önceki çalışmamızda açıklamıştık.⁶

Bu yazımıza konu olan Hâbil Âdem'in Ziya Gökalp eleştirisi de, işte yukarıda kısaca tanıtmaya çalıştığımız Serbest Fikir'de üç tefrika olarak yayımlanır. Hâbil Âdem, çalışması için aynen şu açıklamayı yapıyor: "Üç sene evvel Müceddel Ziya Gökalp ve Türkiye'de Tevliid Ettiği Cereyanlar namıyla bir kitap yazmışım. O zaman sansür tarafından neşrine müsaade edilmedi ve ahiren, sansürün ilgası üzerine neşredilmek üzere bulunan eserin bir kısmını neşr ediyorum."⁷